

Preek veertiende zondag door het jaar

Dominicuskerk Oog in Al, 8 juli 2018

gelezen: Ezechiël 2,2-5, Psalm 123,
2 Korintiërs 12,7-10, Marcus 6,1-6.

1.

Weet u, weet jij het nog, die eerste keer dat je een gedicht las en alle woorden kende en ook wel zag dat zij zinnen vormden, maar je geen flauw idee had waar het over ging. Of dat je een schilderij zag: het hing daar en er stond zelfs nog wel iets herkenbaars op ook, maar wat stelde het in godsnaam voor? Of dat iemand die je lief was en waarmee je verwant dacht te zijn, je eigen zus of broer misschien, of je eigen kind, dat iemand een keuze maakte waar je werkelijk helemaal niets van begreep. Hoe meer zij of hij het uitlegt, hoe meer het je verwart.

Je kunt daar geïrriteerd van raken, kwaad van worden zelfs, luidkeels verkondigen of steeds maar tegen jezelf blijven zeggen dat dit belachelijk is. Wie denkt de dichter of de schilder, wie denkt die ander wel dat hij of zij is, om jou zo in de verwarring te brengen?! Je kunt ook blij zijn een keer in de war gebracht te worden, nieuwsgierig onderzoeken waar je uitkomt als je probeert op het onbegrijpelijke in te gaan. Immers, zo ideaal is de wereld die wij door en door menen te kennen en die wij voor volkomen doorzichtig en begrijpelijk houden, nu ook weer niet. In Egypte hadden wij tenminste volop te eten, zegt het volk Israël als het zich door Mozes in de woestijn heeft laten voeren en de mensen bang worden misschien te zullen verhongeren. Ze vergeten voor het gemak dat ze daar slaven waren en voedsel kregen omdat ze anders hun werk niet konden doen, niet omdat het hun gegund werd. Zij beschuldigen Mozes en Aäron ervan ze alleen maar naar de woestijn gebracht te hebben om ze van de honger te laten omkomen (Exodus 16,3). Maar het was God die ze de woestijn in gevoerd had. Niet als weg naar de dood, maar als een weg naar het leven. In overvloed.

De hele Bijbel staat vol met verhalen waarin God mensen opschudt in hun vermeende zekerheden, of het nu gaat om de zekerheid dat de juiste strategie de vijand kan overwinnen, of om de zekerheid zozeer verslagen te zijn dat het geen zin meer heeft om zelfs nog maar aan goed leven te denken, laat staan om ernaar te streven. In de opdracht van de profeet Ezechiël die wij zojuist lasen, wordt gesuggereerd dat God op deze manier laat zien dat hij hoe dan ook nog altijd een rol speelt in onze geschiedenis. Wij spreken in onze tijd van secularisatie en verdamping van kerk en geloof, maar in de Bijbel heeft de psalmist het al over mensen die beweren dat er geen God is (Psalm 14,1) en dat wat mensen elkaar en de andere schepsels aandoen door geen God gezien wordt, laat staan beoordeeld (Psalm 10,11-12). Wij kunnen God wel buiten willen sluiten, op willen sluiten in wat voor ons begrijpelijk is, maar God is er op zijn eigen voorwaarden bij, zo laat Hij via Ezechiël weten. Zijn boodschap van bevrijding kan onverstaanbaar zijn geworden en de aanknopingspunten ervoor voor het mensenoog onzichtbaar, maar de boodschap is geldig en blijft klinken. De onbegrijpelijkheid van wat de profeet zegt maakt duidelijk dat de logica waarop het leven hier en nu gebouwd is niet de enige logica is. Dat is reden voor vreugde.

2.

Deze vreugde voelen de bewoners van Jezus' vaderstad Nazaret blijkbaar niet als Hij zich op een ongekende manier laat kennen. Hij spreekt als het ware niet langer hun dialect, doet geen beroep op kennis die zij met hem delen, maar zegt dingen die zij niet thuis kunnen brengen. Nederlanders denken vaak dat het typisch Nederlands is om degenen die hun hoofd boven het maaiveld uitsteken de volle laag te geven, maar in Nazaret gebeurde rond het jaar nul blijkbaar precies hetzelfde. Doe normaal, verbeeld je maar niks, alles was we nodig hebben voor een goed leven is hier al gerealiseerd. Pas je nu maar aan.

Jezus staat er machteloos tegenover. Wie niets nodig heeft, kan niets ontvangen. Zij of hij spant zich in te houden wat hij heeft en te zorgen dat alles blijft zoals het is. Geen behoefte aan gedichten om anders te leren luisteren of spreken, lezen of schrijven. Niet aan schilderijen om anders te leren kijken, niet aan mensen die het ongehoorde doen; wij hebben genoeg aan wat wij verstaan. Wonderen gebeuren voortdurend, maar je moet ze wel de ruimte bieden. Anders verschijnen zij niet als teken dat wat vast lijkt te zitten onverwacht opengetrokken kan worden, maar als een aanval op wat levensnoodzakelijk is en die daarom moet worden afgeslagen. Wat in het evangelie van vandaag wordt verteld, wordt in het Johannesevangelie samengevat als: 'Hij kwam in het zijne, maar de zijnen aanvaardden hem niet' (Johannes 1,11). Er kondigt zich aan dat degenen die niet van Jezus gediend zijn hem met geweld terzijde zullen schuiven.

De evangelist Lucas heeft het verhaal dat wij vanmorgen lazen flink uitgebreid. Lucas vertelt dat Jezus in de synagoge de bewoners van zijn vaderstad voorhield dat de Bijbelse verhalen duidelijk maken dat God op cruciale momenten grenzen overschrijdt, en dan eerder oog heeft voor de nood van een buitenstaander dan te luisteren naar hen die geloven dat zij God voor zichzelf kunnen claimen (Lucas 4,25-27). De mensen van Nazaret horen dit als een afwijzing en slepen hem ziedend van woede naar een afgrond aan de rand van de stad, om hem daarin te duwen. Maar, zo staat er dan bij Lucas, 'midden tussen hen door ging Hij zijns weegs' (vers 29-30). Het geliefde Kind van de Levende laat zich uiteindelijk niet uitschakelen door de logica van de verstarring en de dood.

3.

Het is, zo dacht ik afgelopen dagen, misschien een uitnodiging om met hem mee te gaan. Om weg te gaan waar de benauwdheid heerst en te trekken naar plaatsen waar het nieuwe te verwachten valt. Misschien is daar de vakantietijd wel voor bedoeld.

Hier hoort een wat uitgebreidere toelichting bij. Tijdens de ophef in de Verenigde Staten over president Trump die jonge kinderen van hun ouders laat scheiden als zij vanuit Mexico illegaal de grens oversteken, wordt geregeld verwezen naar een verhaal van de schrijfster Ursula Le Guin uit 1973. Het is getiteld 'Degenen die wegelopen uit Omelas', *The Ones Who Walk Away from Omelas*. Het verhaal vertelt over het sprookjesachter stadje Omelas, waar alles goed is en in harmonie. De welvaart en de harmonie blijken echter afhankelijk van het feit dat er ergens onder de stad, in een klein keldertje, een kind gevangen wordt gehouden. 'Het lijkt ongeveer zes, maar het is bijna tien', zo word verteld en misschien is het gehandicapt geboren, misschien is het gek geworden van angst. Hoe dan ook, het kan zich nog het zonlicht herinneren en de stem van zijn moeder, en het scheeuwt er zo af en toe om te worden vrijgelaten. Het belooft dan heus echt lief te zijn. Wie opgroeit in Omelas krijgt op een gegeven moment over dit kind te horen. Bij kinderen en adolescenten is er verontwaardiging over zijn lot, maar gaandeweg leert iedere generatie het te accepteren. Hun eigen geluk is er immers van afhankelijk.

Het verhaal van Le Guin wordt op Amerikaanse scholen veel gelezen en wie hoe zou je er dan niet aan denken wanneer op het nieuws beelden verschijnen van kinderen die huilend worden weggevoerd om in kooien te worden opgesloten. Maar het verhaal heeft een hoopvol einde. Af en toe, zo heet het, lopen er individuen alleen langs de straten van Omelas, en lopen door, de stad uit, het duister in, en zij komen niet meer terug. Zij gaan altijd alleen, hun lot is onbekend en onvoorstelbaar. Maar, zo stel ik mij voor, zij horen het kind in zichzelf schreeuwen. Zij weten diep in hun hart dat zij alleen kunnen leven waar het hartverscheurende huilen, het aanstootgevende en ergeriswekkende roepen van dit kind gehoord wordt. Werkelijk gehoord. Daarnaar zijn zij op weg.

4.

Aansluitend op de passage uit het Marcusevangelie dat we vanmorgen lazen, stuurt Jezus zijn leerlingen twee aan twee de wereld in. Hij geeft hen de macht over onreine geesten, staat er dan (Marcus 6,7). Die onreine geesten, dat zijn de geesten die het huilen en roepen van het kind onhoorbaar maken, die altijd wel een reden weten te bedenken waarom wat het wordt aangedaan onvermijdelijk is, die aanstoot nemen aan zelfs maar de suggestie dat er iets fundamenteel mis zou kunnen zijn met de manier waarop de wereld is georganiseerd. Deze geesten zitten ook in ons, tenminste wel in mij. Maar die andere Geest, de Geest van dat kind dat maar niet ophoudt met roepen en schreeuwen, de Geest van Jezus die dit roepen en schreeuwen serieus neemt en een begin maakt met herstellen van wat het aanklaagt, de Geest die niet anders kan dan blijven verlangen naar waarachtig leven voorbij alles wat ons daarvan weet af te houden, deze Geest leeft evenzeer in ons.

De bekende Belgische trappistenabt André Louf, die in 2010 is overleden en waarvan onlangs een biografie is verschenen, stelt dat er met ons doopsel een Geest in ons is gelegd die altijd-al bidt. Die roept om Gods nabijheid, hunkert naar Gods betrokkenheid, uitstaat naar Gods bevrijding. Authentiek bidden is volgens Louf: de ruimte vrij maken om deze goddelijke Geest tot spreken te laten komen en het bidden te laten opklinken dat verborgen is in de pijn die wij ervaren, die door Jezus wordt gedeeld om door God zijn Vader te worden geheeld. Laten we hopen dat wij deze ruimte mogen vinden, om te beginnen de komende zomer. Laten we hopen dat wij deze ruimte mogen zijn, voor elkaar, voor onszelf.

Erik Borgman

Ursula LE GUIN, *The Ones Who Walk Away from Omelas*, Mankato: Creative Education 1993
Charles WRIGHT, *De weg van het hart: Geestelijk testament van André Louf (1929-210)*,
Antwerpen-Baarn: Halewijn/Adveniat 2018.
André LOUF, *Heer, leer ons bidden: iets gewaar worden van God*, Tiel-Utrecht: Lannoo/Terra 1973.